

Sensorium

Oláh Norbert

Magyar Képzőművészeti Egyetem
Festő III. évf.

Témavezetők:
DLA Radák Eszter egyetemi docens
Udvardy Emese tanársegéd

Alapötletként Sensorium¹ című képemhez egy pasztell rajz szolgált, melynek kiindulási pontja egy műteremben hánykolódó, hiányos állapotú fotókatalógusban található akttanulmány. Korábbi munkáimnál is alkalmaztam már nyersanyagként e kiadvány fotóit. Az említett fényképen egy távolba mutató, illetve egy guggoló lányalak van, melyek páratlan alkalmat kínálnak arra, hogy egy különös térbe, helyzetbe, pozícióba, állítva, segítségükkel kreáljak egy számomra vonzó, fiktív világot. A látvány nem csupán vizuális, nem csupán optikai jellegű, hanem érzetek sora is tartozik hozzá. Erre utal a cím.



Sensorium vázlat, 2012, pasztell papír 65,5x46cm

Nevezük ezt a pillanatot, vagy folyamatot (mindkettő érvényes) látomásnak. Látomás alatt nem feltétlenül egy látványosan módosult tudatállapotot, vagy egy misztikus, túlvilági jelenséget értek, hanem egyszerű fantáziálást, a képzelet játszódását. Röviden így írható le az alapötlet születése. Könnyelmű, kényelmes, tétnélküli, szinte céltalan rajzolgatás, nem ügyelve a részletek kidolgozottságára, az anatómiai pontosságra, vagy bármilyen technikai kérdés precíz megoldására.

A következő lépésben, miután megláttam az alapötlet továbbgondolásának lehetőségét, sorra vettem azokat az elemeket, amelyek lényegesek a látomás hangulatának megtartása és a kép precíz technikai megoldása szempontjából. Színek, irányok, arányok, ritmus, ezek rendszerbe foglalása. Ezen festői problémákra készítettem variációkat, melyek külön-külön is tárgyalják azokat, valamint kiváló lehetőséget adtak arra, hogy más szálakon is folytathassam a gondolatmenetet, megzabolázva az ötletek túlburjánzását a fő munkánál.



Sensorium variáció 1, 2012, ceruza papír 37,5x27,5cm

A szín (az anyag színe, beleértve a fehéret és a feketét is; a szín, mint a fény és az árnyék kifejezésére alkalmas eszköz, médium) az egyik legjelentősebb dolog, ami hatással van mind az alkotó, mind a néző hangulatára. Egyelőre úgy vélem, tökéletes pontossággal nem lehet

¹ sensorium: az érzőközpont, ideg- és érzékelőrendszer - online szótár

hangulatot lefesteni. A hangulat szubjektív. Kedélyállapottól függ és érzelmeket befolyásol. Már maga a festő is másképp viseltetik saját képe iránt a munka előtt, annak kezdetekor, közben, a végén, utána, és minden alkalommal, ahányszor csak ránéz a képére. Még inkább igaz ez a nézőre. Azonban mégis lehet általános közös nevezőket találni. Hangulatok azon fajtáit, melyek mindenkiben hasonló hatásokat hívnak életre. Hisz gondoljunk csak bele! Némely színeket hidegnek, némelyeket pedig melegnek „érezzük”, melyek mindünkben határozottan külön kategóriába sorolható érzelmeket keltenek.

Érzelmek kifejezése a festészetben. *Mark Rothko* kiváló példája az emberek hangulatára hatást gyakorló festészetnek. Ha kihagyjuk a művész szándékának fejtegetését, a képeihez tartozó tengernyi szakirodalmat és naivan szemléljük képeit, még akkor is az első benyomásunk az, hogy valamilyen módon az érzelmeinkre kíván hatással lenni. Munkái bizonyos hangulatokat ébresztenek bennünk, melyek, ha más-más úton is, de többé-kevésbé egy irányba viszik gondolatainkat.



Sensorium variáció 2, 2012, olaj, farrost 37,5x27,5cm

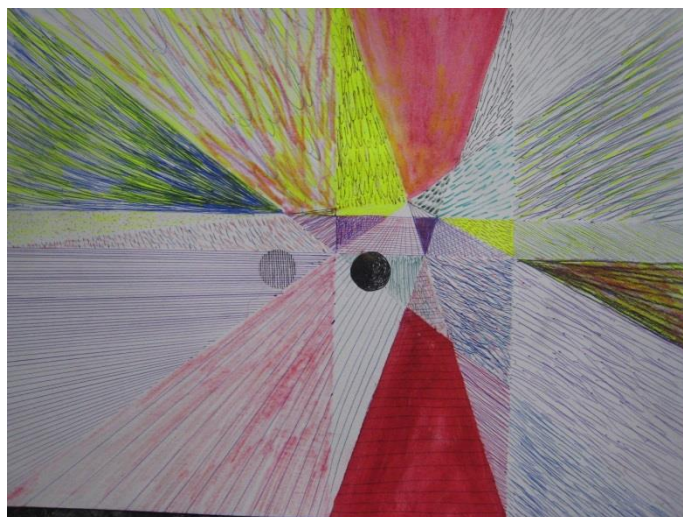
Vörös égbolt; a víz az ég vörösét tükrözi vissza, így fordítva igaz a levegőperspektíva. Meleg, vörös, egybefüggő, összemosódó színfoltok dominálnak. A súlyos, vaskos felhők a végtelenben a horizonton túlnyúló tengerrel olvadnak egybe. Bizonytalan eredetű szűrt fény, atmoszférikus színhasználat. Impresszió egy másik valóságból. *„Nevezzük az ilyen pillanatot fenségesnek; hiszen nem egyébről van szó, mint a csodálat és megtorpanás, a felszabadultság és a megriadás egybeolvadásáról.”*² Írja *Földényi F. László Caspar David Friedrich* -ről szóló könyvében. Maga *Mark Rothko* is előképeknek tartotta *Friedrich*-et. *Friedrich* tájképei az elmélyült meditatív elmélkedés materializálódásai. Kalandozások a képzelet világában. Látomások. A realitás tárgyait hasznosítva teremt (újra) személyes, alternatív valóságokat. Háttal álló figurái a romantikus vándor eszményi képét testesítik meg.

Írányok. A menet iránya, a vándor útja, a kinyújtott kar, a mutatóujj helyzete mind a haladás irányát, a cél felé vezető utat jelölik ki.

A mutatóujj a kép középpontjába ér. A kinyújtott jobb kar és a bal könyék a kép egyik átlóját jelölik ki. Az átlók, a felezők, a negyedelők és a szubjektív elvek szerint szerkesztett centrális perspektíva felkínálják az alkalmat arra, hogy segítségükkel határozzuk meg a kompozíciót, valamint hogy az általuk kijelölt sík formák felhasználásával geometrikus absztrakcióként értelmezzük azt.

² Földényi F. László, *Caspar David Friedrich*, Helikon Kiadó, 1986, 91. o.

Egy fiktív jelenet komponálására eddig kétféle bevált módszert ismertem fel. Az egyik, amelyben a kép szereplői montázsselemekként vannak variálva. A másikban a szerkesztett perspektíva segítségével helyezzük el térben azokat. Utóbbira alkalmas a centrális perspektíva, mely igyekszik megközelíteni a valós térhatást. Ez távol áll a realisztikus optikai látásunktól, miáltal elvont térérzetet kelt.



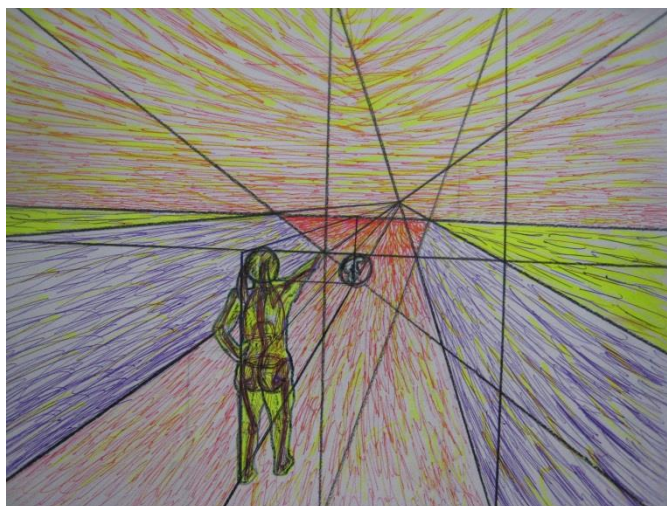
Sensorium variáció 3, 2012, vegyes technika papír
37,5x27,5cm

Ezen elvek szerint átgondolva az alapötletet, a guggoló alak helyzete megváltozik. A kép terében hátrébb, a perspektíva centrumát és az álló alak helyzetét jelölő képtérbeli egyenes mentén helyezkedik el.

Arányok. A képen szereplő alakok és a néző méretének aránya. A folyóvíz dinamikus felszíne utat képez. Az alakok horizontális helyzete adott, vertikális tengelyük viszont eldöntetlen. Az alakokhoz hasonlóan a nézőpont ebbe a helyzetbe kerül, bevonva azt a kép terébe. A kép síkja így ablakként, sőt nyitott átjárható kapuként működik. A képben megvalósul az invázió és az evázió is, vagyis a kép hat befelé a saját terébe és kifelé a reális térbe is. *Jovánovics Tamás* így ír a kép síkjáról *Invázió és evázió, festészet a fiktív és valós tér mezsgyéjén* c. DLA értekezésében:

„*Anyagilag olyan visszafogott sík (kétdimenziós) amennyire relative lehetséges, vizuálisan viszont csaponghat a háromdimenziósságban, akár a virtuális, akár a valós tér irányába.*”³

Az invázió és evázió megvalósulását, vagyis a fiktív tér kiterjesztésének célját szolgálja a felhőtömeget alkotó ecsetvonások és a foltok eloszlása is.



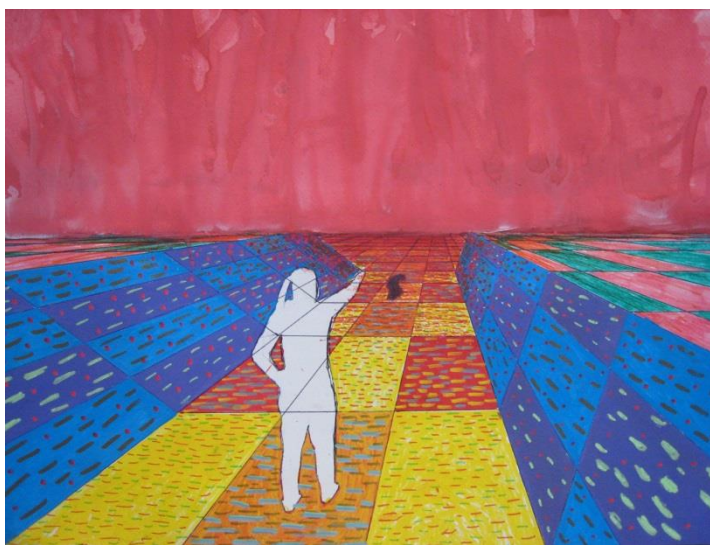
Ritmus, színmezők váltakozása, fő színek felbontása és értelmezése, ezek fokozása vagy visszafogása – meghatározzák a kép dinamikus, vagy statikus jellegét. A

Sensorium variáció 4 2012, toll papír 65,5x46cm

³ Jovánovics Tamás, *Invázió és evázió, festészet a fiktív és valós tér mezsgyéjén* DLA értekezés, MKE, 2004, 16. o.

ritmust keltő formák segítségével kifejezhető bizonyos tárgyak materiális jellege. 'Gépes fiktív táj – organikus fiktív táj'. A festményen a két alak egy folyómederben áll. Amennyiben az árkot és a partot szabályosan váltakozó geometriai formák borítják, a táj egy nem természet alkotta, hanem valamilyen műanyagból épített, architektonikus vidékké válik. Ha azonban szabálytalan, de bizonyos léptéktől számítva szabályos eloszlású formákkal lepjük el, akkor csatorna; így még mindig nem a természet alkotta, ám anyagában megmaradt természetesnek, egy ásott folyómeder hatását keltve.

A ritmus, ahogyan befolyásolja a narratíva tárgyainak materiális jellemzőit, úgy hatást gyakorol a hangulatra is. Hogyan is lehetne egy megközelítő leírást adni erről a hangulatról? Heinrich von Kleist így fogalmaz *Friedrich tengeri tájképének benyomásai* című írásában: „A kép a maga kéthárom titokzatos tárgyával olyan, mintha az Apokalipszis volna, mintha Young Éji Gondolatait forgatná, és mivel a maga egyformaságában s parttalanságában előtere egyebe sincs, csak a keret, az az érzésünk, mikor szemléljük, mint ha valakinek a szemhéját levágnák.”⁴



Sensorium variáció 5, 2012, ceruza papír
37,5x27,5cm

A végső festményen a precíz technikai kidolgozottság és az átgondolt narratíva végig vitele mellett a legfontosabb cél az ötlet gyökeréhez való visszatérés volt. A gondosan megválasztott technika akkor nyer értelmet, ha kifejezhető vele az alapgondolat és a kész festményen keresztül felsejlik a látomás a néző számára is.

„Az autonóm tér megszerkesztésének a vágya túlmutat minden ésszerű vállalkozáson: az abszolutisztikus vágy olyan elemi erejű, hogy a tervezés vagy a számítás előbb-utóbb holtvágányra terelődik. Ilyenkor derül ki, hogy a ráció sok mindenre képes ugyan, de arra nem, hogy önmagát is megalapozza. A legelemibb igényeknek nincs előzménye, oka: a semmiből születnek”⁵

⁴Heinrich von Kleist, Friedrich tengeri tájképének benyomásain. *Enigma* (1997) 11-12,

⁵Földényi F. László, *Caspar David Friedrich*, Helikon Kiadó, 1986, 49. o.